

3. Slatenza. Ta se jih prime, prédén sazhno preſti. Nameſt de bi dosoreli, sazhno debeliti, in rumene flare po ſebi pokashejo. Škorej de shida v njih ſhivotu ſe pokasí in to boléſen naredí.

4. Terdóba. Terdi poſtanejo, in to lahko v vſaki ſtaroſti, in zlo vzhafi, ko ſhe preſti sazhno. Farba sazhne po njih prihajati rudezha, potlej pa bela. Po njih ſmertí ſe njih truplo ſterdi in ſpléſnujejo. Ta boléſen ſe rada drusih naleſe, in kjer je bila, je treba vſe poſode in iſbe ſveſto pozhediti in take zherve hitro od drusih lozhiti.

Verh teh boléſen ſo ſhe druge, od kterih ſlabo ali napak rejeni zhervi poginejo. Kadar je zhaf, de bi sazheli preſti, ſe vidijo vzhafi zhervi kakor na pol ſkosi vidni, ſo vode polni in kmalo pozerkajo in ne predejo. Per drusih ſe najde, de ſo kakor de bi ne vedili, kaj bi ſtorili, ſe ne vedó kam djati; kadar je tréba preſti, oſlabé, shida ſe v njih ſterdi in kmalo poginejo in nizh ne predejo. Ko kteriga taziga vidíſh, ga od ondi vſemi, drugam neſi in mu oblanze ponudi, de ſe vprede, in vſaj debeliſhi ſhido ſhe dobiſh. Vzhafi ſo zhervi mertvi in ſo viditi ſhivi; ko ſe jih dotakneſh, ſo mehki.

Rdor ima veliko zhervov, mu ni mar tazih ſlabih, lénih in bolnih zhervov, ampak jih ſavershe.

Take bolesni vſtanejo, kir ſe ne iſpoté, kakor je tréba, in pa od prevezh ali premalo, od ſlabe, praſhne, mokrotne, medene paſhe, od neprave gorkote, od nezhednoſti in od ſlabe ſreſhbe. Zhe je per zhervih vſe po redu in prav, ne more nizh bolesni per njih vſtati, kakor tudi per drusih ſhivalih ne.

Ako ſo zhervi prevezh paſeni, preden ſe jih debeloſt loti, ſe dajo osdraviti, zhe ſe od drusih lozhijo in malo ſtradajo. Zhe premalo paſhe imaſh, in jih ſlabo redíſh, je boljſhi nékaj zhervov ſavrezhi, drujikrat pa dobro premiſliti, koliko zhervov ſamoreſh ſrediti.

Sa slatenzo in take bolesni niſo snane ſhe nobene sdravíla, kakor de lozhíſh bolne od sdravih, in pa de varujeſh, de sdravi bolni ne poſtanejo.

Kjer je lepa ſnashnoſt, dobra ſapa, prava gorkota, dovoljna in sdrava paſha, in v vſim zhedna in umna ſreſhba, tam ni nizh bolesen, kakor ſkuſhnja uzhi.

Šovraſhniki zhervov ſo: vrabiz, laſtovke, ſnize in vſi ptizhi in kokoshi, tudi vſe miſhi, podgane, mazhke, mertinzi, mravlje, pajki, tudi ene ſtenize i. t. d. Vſe te je treba odganjati in zherve pred njimi obvarovati, in kozhe nikoli ne ſame odperte puſhati.

Vzhafi zhervi tudi iſ ſvoje blaſine ali polize na tla popadajo in ſe ubijejo. Blíſk in grom pa jim nizh ne ſhkoduje.

Nekteri pravijo, de ſo ſhidni zhervi in shida ſa zhloveſhko sdravje ſhkodljivi. Pa ſkuſhnja uzhi od vezh ſto let do ſdaj na Laſhkim in Franzoſkim, kjer ſkorej v vſaki hiſhi zherve imajo in

ſhido perdeljujejo, de jim to na sdravju nizh ne ſhkoduje, ampak veliko k bogatſtvu pomaga.

(Konez ſledí.)

She ena opómba ſa ſpomlad.

Gofénzhne ſalége iſtrebiti je ſdaj poſledni zhaf; tako dolgo, dokler gofénze ſhe ſkupej v tovarſhii prebivajo, jih je lahko pokonzhati, kar pa gotovo ne bo dolgo terpelo vezh; kakor hitro topleji poſtane, ſe raſidejo in potikujejo med rogoviljami, vejami in ſem ter tje v raspokljinah debela ſhivé.

V réſhah in ſkorjinih raspokih ſadniga in tudi drusiga drévja ſe doſtikrat gofénzhnih ſalég najde, kterih vſako okó ſpasi ne úmi; raſun tega pa tudi drévju in zvétku ſhkodljivih keberzhkov, med kterimi je nar hujſhi tiſti, ki ſe mu dolgonof (Rüſſelkäfer) pravi, ſató kir ima dolg rivzhek v ſhkarjize, s kterim raſtne mladike na mladih dreveſizah prav vſhivo ogrise, de prozh popadajo. Neka majhina ſhivaliza je — kakor jo „Krajnſki vertnar“ popishe — velika kakor pſhenizhno ſerno, plavkaſto ſelene in ſvetlezhe farbe, ſkorej take, kakor ſpanſka muha. Preglej vſe perje po drevéſzu, in kader dolgonofniga keberzhka ſagledaſh, de na perefú ſedí, urno podſtavi klobuk, ali drugo poſodo, fizer ſe prezej na tla verſhe, kakor ga pogledaſh, va-nj ſafopeſh, ali roko proti njemu ſtegneſh, ter ſe urno v travo potákne. Odgrisene mladike poberi in jih ſoſhgi, de bo drugo leto manj tazih dolgonofnih keberzhkov, kir jim boſh ſalégo konzhal. Ta marzheſ ſe tudi vezhidel ſatare, zhe ſe debela ſ apnam pobelijo, ki tudi mah, zhe ga je po deblih kaj, vſuſhi. Zhe pa drevéſ s apnam ne pomasheſh, ſnaſh vender le mnoshizo tazih ſhival, ki drévju veliko ſhkode ofnujejo, lahko pokonzhati, zhe debela vezhhrat s ojſtro bresovo metlo ozheſheſh in oſterſheſh.

Mah je drévju prav ſhkodljiv; kjer ga je pogoſtama viditi, tam drévje prav revno raſte in porédkama rodi, ondi prebivajo tudi mnogoteri ſhkodljivi marzheſi mnogih plemenov. Trebi in zhedi jih ſadnimu drévju, kolikor moreſh; boſh vidil, de ti bo gorſhi raſtlo in prav rado rodilo.

Ravno takó dôbro in potrešno je tudi ſtarimu in revnimu drévju ſtaro in trohljivo koſho oſtergati, de ſe imenovani marzheſi, ki ſe med njo potikajo, pomoré, in trohljivoſt in zhervojednoſt iſreſati, de tako hitro naprej ne trohni, kteri ſe potem lahko ſpoſnajo, zhe ſe po debelu, ali po vejah rujave ali zherne hraſte pokashejo, in na dalej rapove bunke ali pa trohljive jamze naredé, kére ſe po drevéſu raſſhirijo, in ſmerez globokeji v léf légajo; to je tedaj gotovo ſnaminje, de je drevó bolno, de raka ima. Na tih bolnih krajih ne iſreſhi jim ſamo bolno koſho, ali poverhni léf, ampak takó globoko, dokler jim do ſhiviga prideſh, po-

tem jim morash pa rane samasati, ali s zepivnim volkam, ali pa s nekim drugim ljupilam, ktero je njega dni imenitni in saflusheni drevoréjiz, zhaftitljivi fajmoshter I. L. Krist is jilovze, mladiga krávjeka, krávjih dlak in terpentinove smole delati uzhil.

Ljupilo, s katerim se rane na sadnim drévju samashejo, se takó le naredi: Vsemi obilno pest jilovze in ravno toliko krávjeka, dvé pestí kravjih dlak in en funt terpentinove smole.

Jilovza, ktera nima ne kamnita ne peskena biti, se narprej s vodó smesha in tako vmede, de je nekimu terdimu ljupilu ali kashi enaka. Potem se krávjeka in krávjih dlak sraven perde ne, ktere morajo prav narahlo rasmikane biti, de se loshej rasprosté in med jilovzo pomeshati pufté; sdaj se v neki zhrepini na pezhi, ali na sherjavzi raspuštena in rastopljena terpentinova smola sraven dene, prav dôbro mesha, dokler se terpentin nekimu ljupilu enak med popreshne rezhí do dobriga pognede. — Nar loshej in hitreji se pa vse skup smesha, zhe se s krávjekam in krávjo dlako pognedena jilavza na kakshni klopi ali misi ploshnato rasgnede, in terpentin nanjo vljuje, urno vse skupej tako dolgo mede, dokler imenovano ljupilo dôber klej postane, s katerim se drevésne rane samashejo, kolikor je treba.

Tak klej se mora v kakshen mehur savesati in v vódo djati, ali v neki posodi dôbro pokriti, in po sleherni rabi v semljo sakopati, de smerej mehák ostane, in se na sraku ne posufhi in terd ne postane.

F. Schmidt v Šhishki.

Velika nozh.

Velika nozh je nar vezhi zerkveni prasnik zeliga leta, po kterm se nastóp drusih prasnikov ravna. Nedelja in pondeljik se prasnujeta. Per Nizejfkimu zerkvenimu sboru v létu 325 po Kristufovimu rojstvu je bilo namrezh sapovedano, de se ima velika nozh po všim kerfhanstvu ob enakim zhafu in vfelej pervo nedeljo po spomladanjfki polni luni — to je, po ti, kadar sta v spomladi nozh in dan enako dolga bila — prasnovati. Velika nozh ni tadaj nikoli pred, kakor 22. Šufhza (v prestopnim letu pa 21. tega mesza) in nikoli posneji, kot 25. Malitavna.

Domazhe povésti.

Is Prema.

Zhaftitljivo Vrédihtvo! — „Novize“, kar povejo, fhe prav povejo; ali tako ni s zhafopisam „Karniolija“. Njeni ofemnajsti list nam kashe podobó ljudi, kakorshni so okoli Prema. V lashnjivi raslagi te réf lépe podobé pravi ona, de tako se nosijo ljudje v krajih Prema, Rovanj in Zhizharije, in de po obleki tega Zhishkiga para in is njih obojih snamenj — brufi in obrozhi — ki per njih na tleh leshite, se sposna, de revno mora biti njih shivljenje v desheli puftiga krafa. Velika lash! ktera, Bog vari! de bi se vkoreninila na domazhim in ptujim, bi bila enaka stari koprivi, ktera bi se s možnimi koreniki in obilnim femenam rasvlekla po vši krajnfki desheli, ter opekla mnoge ljudi. —

Zhizh je saref lépe moshke postave, Zhizhka sdraviga, terdniga serna. Takih je ref dofti v Zhizharii, ktera se Primorju (Küstenland) ne pa Notranjfkimu perfhteje, v kateri, desiravno je kamnita in germovnata, ne shivijo junafhki Zhizhi famo s brufi in obrozhi, temuzh tudi od svoje kmetije, (zhe je ravno majhina, ima pa jako rodovitno semljo) od réje blagá, posebno dróbnize, od dervarjenja in ogljerije, ki tavshente prinesete, od mnogih kupzhij in tovorenja s vinam, kteriga Krajnzi dofti popijejo, in od obtefovanja debeliga hraftoviga, bukoviga, drenoviga, jefenoviga lefa in drugiga orodja sa Refhke in Tershafhke brodarije (Schiffswerften). Nólha ljudi okoli Prema in Rovanj ni Zhishki enaka, ampak Pivfhki in Barkinfki. Zesta is Reke v Terft mejí Zhizhe od Barkinov; voda Reka, ki v Dleti spod Zhubranfkiga svira, per Šhkozjani v strafhno jamo fhumezha doní, pod Krafam tezhe, in per Šhtevani is dofti vrozhkov v morje lije, je perpravna mejiti Barkine od Rovanzov ali Doljanov; gorato pezhovje Globovnika do Šnoshefhke Lose pa mejí Doljane od Pivzhanov, med kterimi Pivka tezhe in v Postójnko jamo fhumi.

Zhe je nashim pridnim Novizam bilo mar in vfhez, svoje majhne pomote radovoljno ozhitno popraviti, fi bodo gotovo persadele tudi velike pomote svoje festre Karniolije, kar je mogozhe poravnati, zhe nozhejo nezhafti deleshne biti. Torej je od te pomote pésmika sloshena, s ktero se „potrebni“, ne „bedaftih vprashanj“ Karniolii daje, jo k rasumi vabit in s petizami sgovarjat. Mi Premzi, ki nifmo nikoli ne brufov ne obrozhov prodajali, tudi nikoli nifmo in ne bomo nofli zhishkih fukenj in opank, prófimo pri ti priloshnosti, naj zhaftitljivo vrédnihtvo to písmo in nasledno pésmiko v Njih Novize urno vtaknejo, de bo „Urno, kaj je noviga“ poshteno med bravze príhlo. Ostanemo v prijasnosti in spofhtovanju

Prem 11. Šufhza 1844.

Njih svefti bravzi in poshteni Premzi

Š. P. — V. P. — J. V.

foseskni moshje.

Potrebne vprashanja Premzov.

Zhimu, Karniolija! fi nam spet vun dana,

Ker dofti Krajnfkih imamo noviz?

Sakaj podoba nólh t' je sdaj perdjana? —

»De b' móglá spet vloviti kaj petiz! —«

Sakaj nam Zhizha, Zhizhke dash podobe,

Ki nifta róda Krajnzov in Krajniz?

Deshelo njih sakaj pífat' narobe? —

»Sa to, de b' zhishkih vid'la tud petiz! —«

Sakaj Rovanze, Premze h Zhizham stavish,

Ki so raslozhni v nofhi ino v liz',

In Nótanjfko nameft Primorfko pravish? —

»Sa to, k' se motifh le savolj petiz! —«

Ne vesh, kje tvojih Zhizhov par prebiva?

Okol' Bergoda, Mun ino Vodiz.

Ne vesh, de Premza bistra Reka vmiva,

In ne terpi, de b' ftrila mu kriviz?

Is Študeniga.

V Študenim zerkve f. Jakoba v Notranjfkim so pretezheni advént pervokrat prav lépe nove orglje sapéle, ktere so po fkerbnim persadevanju gosp. fajmoshtra, popreshniga in sedájrniga gosp. kaplana, bogabojezhi farmani narediti puftili. Sheljeli so jih she vezh lét, in té shelje so jim bile pretezheno léto s velikim veseljem dopolnene, po redi vši domorodzi sa boshjo flushbo vneti, fo na